

Prof. Dr. A. Tentelis,

izglītības ministrs

Patiesība un nacionālisms

levads Latvijas vēstures skolotāju kursiem

Uzstādisim jautājumu, vai vispār ir sasniedzama objektivitāte vēstures pētišanā un atziņā. Ir pazīstamas filozofiskās doktrīnas, kas vispār noliedz pilnīgas objektivitātes sasniegšanu cilvēka atziņā, tā tad arī vēstures atziņā.

Bet ja vēsturei pienāk klāt vēl tautas subjektivisms, nacionālisms, vai tad vēsture netop vēl subjektīvāka? Ja no nacionālisma viedokļa pēti vispārīgo vēsturi vai citas tautas vēsturi, tad subjektivisma ļaunums vairojas. Bet ja to sastop savas tautas vēsturē, tad subjektivisma ļaunums nebūt nevaro, jo viņu izpērk tautas eksistences paaugstinājums. Tauta gan nav pašmērķis, nav ideāls pats par sevi, bet ir vide, kur atsevišķs indivīds var visplašāk izkopt savas īpašības un nest citiem visvairāk labuma.

Mūsu tautas interese saplūst ar mūsu valsts interesēm, jo mūsu valsts taču ir nacionāla valsts.

Tāpēc, runājot par nacionālo vēsturi, mēs vienmēr viņā ietversim arī mūsu valsts vēsturi.

Par to, vai valstij labi klājas, nevar spriest no tā, vai atsevišķam indivīdam tajā labi klājas. Tā sprieda partiju laikos, kad nedomāja par visu, bet gan par savu personīgo labumu. Partijas programma gan itkā apsvēra valsts programmu, bet kamēr nav visa vara partijas rokās, tikmēr esot jāgādā par partiju un ne par visu valsti.

Tie laiki tagad pagājuši.

Tagad pirmā vietā ir gādība par visu tautu un valsti.

Ja tās būs labā stāvoklī, tad tas atsauksies arī uz indivīda stāvokli. Par mūsu valsti un tautu ir jāgādā, un šī gādība var būt dažāda — politiska, saimnieciska un kultūriāla. Arī vēstures uzdevums ir šai gādībā pielikt visus spēkus.

Vēstures uzdevums ir liels un augsts, it īpaši atsevišķa cilvēka izglītības veidošanā un valstisku pilsoņu audzināšanā.

Šie uzdevumi izpildāmi ar skolu palīdzību. Vēsturei ir arī savi pētišanas uzdevumi. Mūsu pētišanas mērķis nav tikai faktiskā patiesība. Šis mērķis ir nacionāla vēsture, mūsu tautas un mūsu Latvijas vēsture, ne bezjūtīga, auksta un bezkrāsaina, bet karstas milestības, cēla lepnuma un varonības apziņas pilna. Viņa nebūt nav tikai objektīva, sausa konstatēšana, kas dod zināšanas, bet viņai jābūt tautas audzinātājai, viņai jāmodina nacionālā sajūsmā un jāstiprina nacionālie spēki. Tā pie vēstures objektivitātes pievienojas cēls subjektivisms, ne personīgs, šaurs, pašlabuma kārs, bet visas tautas subjektivisms, kuram atkrit nosodāmās īpašības, bet piemīt tās, kuņas mēs vēlamies tautā redzēt.

Dibināti aizrāda, ka mūsu tagadējā jaunatnē ir maz ideālisma un daudz materiālisma. Jā, vai tad mēs mūsu jaunatni esam citādi audzinājuši? Jābrīnās, kā viņā vēl tik daudz ideālisma palicis. Nebija jau arī daudz tādu ideālu, par ko sajūsmināties, tas ir, ideāli gan bija, bet nedrīkstēja ne tos minēt, ne par tiem jūsmot.

Vakar izglītības ministrs prof. A. Tentelis atklāja vēstures kursus skolotājiem. Kursu dalībnieku kopgrupa ar izglītības ministru vidū, Nac. teātri.

Vai internacionālos laikos drīkstēja jūsmot par tautu? Vai drīkstēja sapņot par visas tautas vienību, kad sludināja šķiru cīņu? Vai drīkstēja domāt par kopēju darbu, kad bija skaidri pateikts, ka darbs ir slogs? Tāpēc nebrīnēsimies, ka mūsu jaunatnē saskatām tik maz ideālisma. Bet kad aizkrita internacionālisma slūžas un notika tautas vienošanās, kad mums ir vadonis, kas mūs sauc uz kopīgiem visas tautas pasākumiem, kad personīgais un nācījas darbs atkal ir celts godā, tad atkal mūsu jaunatnē ir radies ideālisms tāpat kā mūsos, vecākā paaudzē. Šis ideālisms vēl vairāk ir jāaudzina un jāizkopj, un te mēs visi varam ļoti daudz līdzēt.

Kā patiesība un nacionālisms izpaužas vēstures pasniegšanā? Vēstures pasniegšana ir dažāda — pasniedz universitātēs, vidusskolās, pamatskolās, katrā pēc savas programmas. Pasniedz dažāda vecuma klausītājiem. Universitātei jānodrošina zināšanas un jārāda ceļi, kā tikt pie zināšanām. Te maz jūtu, bet vairāk prāta un sistēmatikas darba. Skolā vēsture mācāma citādi. Arī te vajadzīga vēstures faktu zināšana, bet te no svara arī vecums, dzimums, izglītības grads un skolas tips — tie noteic, ko un kā jāma. Šis variācijas noteiks vēstures mācīšanu būtiskos vilcienos, kamēr, piemēram, matemātikas mācīšana prasa tikai, lai būtu sasniegta zināma atziņas spējas pakāpe. Vēstures mācīšanā izkopj ne tikai teorētisko psihes pusi, bet te ievēd un ievēro arī atsevišķas ateoretiskas vērtības, t. i. jūtu un gribas vērtības. Vēstures stundās nedrīkst izpalikt ētiski praktiskās intereses. Bērniem jāpasniedz dzīvas, uzskatīgas personu un notikumu ainas, jāizceļ viss raksturīgākais, jo tikai tad mācīšana kļūs audzinoša. Kāds pēdējais saka: „Apgarotības vētrai jāiet caur vēstures stundu. Viņā jāmainās dūsmām un rūpēm, apbrīnošanai un līdzjūtībai, bailēm un gavilēm.“ Pie tam audzināšanas mērķis ir meklējams noteiktā virzienā. Šis mērķis ir izaudzināt noteiktu valsts pilsoni un krietnu

tautas locekli.

Runājot par metodēm vēstures pasniegšanā, jāliecina, ka no metodes būtiski atkarājas ne vien mācīšanas rezultāti, bet arī vielas izveidošana. Ar to nav līdzēts, ja izlieto kādu līdz šim vēsturē pazīstamu metodi, piemēram universālo, kultūrvēsturisko, individuālo, chronoloģisko vai citu. Vēstures metodes jautājums nav atrisināts, ja skolotājs ir atradis ērtu veidu, kā pasniegt empīrisku vielu. Ir jāatrod principi, ko noteic vēstures uzdevumi. Tos palīdzēs atrast valsti, tautu un tēvzemi mīloša skolotāja sirds, kas meklēs pēc jauniem ceļiem un paturēs prātā visus trīs pēdējās akta momentus vēstures mācīšanā — skolotāju, vēstures vielu un skolnieku.

Skolotāja metode nedrīkst būt sastingusi,

tad tā būs spāids un savus mērķus nesasnies. Metodei jāzaug no vielas, un tā nebūt netraucēs skolotāja personību, bet gan atdzīvinās un papildinās. Arī mācības viela nedrīkst būt nedzīva. Ja viņu uzlūko tikai kā faktu materiālu, tad to piesavināsies vienpusīgi un radīs nedzīvas zināšanas. Bet vēstures vērtības nedrīkst atvietot arī ar fantāzijas vērtībām. Ar to zūd ticība vēsturei. Paldies Dievam, mūsu vēsturei nevajaga nekādu fantāzijas veidojumu, nekādu izgudrojumu bez pamata un faktiskā apstiprinājuma.

Latviešu vēsture dod chronoloģiskā gaitā mums tik daudz dažādu vērtību pilnas vielas, ka skolotājiem atliek sekot šai vietai ar siltu sirdi bez kādas pārspilēšanas un piefantazēšanas.

Silta sirds savai vēsturei un dzīva immanenta metode dos trešajā pēdējās akta momentā — bērni, viņa dvēseles struktūrā, pēdējās nolūka pildīšanu. Katras pēdējās akta metode ir piemēroties bērna dvēseles dzīvei. Ja mēs aizmirstam bērna dvēseles struktūru, tad mā-

cāmā viela paliks sveša un nedzīva, kurā piesavināsies tīri ārēji, bez pārdzīvošanas un bez saprašanas. Tad nebūs arī nekādas saites starp skolotāju un skolnieku.

Patiesība un nacionālisms nebūt nav pretstatīti, kas viens otru izslēgtu. Tāpat kā ir faktiskā patiesība, ir arī nacionālā patiesība, kurā ietilpst faktiskajā, bet kuņas uzmeklēšanā un sludināšanā var būt daudz subjektivisma.

Subjektivisms un objektivisms — kur tad ir viņu robežas? Viņi nav divas paralēlas līnijas, bet gan divi punkti vienā virzienā, un jo tie ir

tuvāk, jo ir mazāk izšķirību: jo tālāk, jo vairāk tie viens no otra atšķiras. Pilnīgu objektivitāti nedod mums neviena atziņas teorija, un to nevar sasniegt neviena zinātne. Tāpēc nav jāvairās no nacionālisma domas mūsu vēsturē. Mūsu tauta un mūsu valsts ir tik cēli un lieli mērķi, ka, uzstādot viņus sev par vadošiem principiem, vēsturnieks nedrīs pāri ne patiesībai, ne dzīvam cilvēkam, ne kādai citai tautai.

Jūs, mīlie vēstures skolotāji, esat aicināti mūsu vēstures pētišanu nest tautā. No jums atkarājas, lai vēsture būtu mūsu dzīves skolotāja, lai tā mūs pašus pārveidotu un dotu mums tādu dvēselisku noskaņojumu un pārliecību, ka

tauta un valsts ir augstas vērtības, kurā dēļ mēs varam uzpurēties, kuņas mums jāmiļ un jātur godā, uz kuņām mēs varam lepni būt un ar lielu apziņu teikt:

es esmu latvietis!

— Ne jau ar to izteicot nicināšanu un nievāšanu citām tautām, bet tikai pilnīgu līdzvērtību. Citu tautu mēs varam cienīt un apbrīnot, bet lepni mēs varam būt tikai uz savu tautu un tās vēsturi. Nesat mūsu tautas vēsturiskās vērtības caur mūsu skolu tautā un darat tās mīļas visiem audzēkņiem. Tā jūs varēsiet, ja paši dziļi izjutīsiet mūsu tautas vēstures garu, ja mīlēsiet savu tautu un viņas vēsturi, ja mīlēsiet skolu un bērnus un ja jums būs nelaužama griba parādīt bērniem mūsu vēstures cēlumu un daiļumu. Lai jūs pilda jaunais gars — darba, satīcības, milestības un pienākuma gars. Tad jūsu darbs nebūs grūts. Tad jūs atradīsiet isto ceļu, isto metodi un istos vārdus un veidu, kā mācīt bērniem mūsu vēsturi. Tad jūs būsiet pildījuši savu svēto skolotāja pienākumu, un tad Latvijas attīstība nerimsies.

Manikira piederumi

lielā izvēlē

EM. BENJAMIN
rakstāml. lieltirg. Audēju ielā 12